

ТОРА ОР • ПАРШІ ВАЄШЕВ • МААМАР 1

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען

«І оселився Яаков у землі перебування
свого батька, у землі Кнаан»

Душа спускається в тіло, як купець, що розлучається зі своїм сріблом і золотом, аби здобути незрівнянно більше: вона відмовляється від своєї явної, природної любові й трепету (агава ве-йіра) і здобуває «прагнення серця» — тугу за Б-гом, що перевершує будь-яке розуміння і якої може досягти лише душа в цьому світі.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayeishev/1/

ГОЛОВНА ДУМКА

Душа спускається в тіло, як купець, що розлучається зі своїм сріблом і золотом, аби здобути незрівнянно більше: вона відмовляється від своєї явної, природної любові й трепету (агава ве-йіра) і здобуває «прагнення серця» — тугу за Б-гом, що перевершує будь-яке розуміння і якої може досягти лише душа в цьому світі.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар запитує, чому у вірші сказано і «земля перебування його батька», і «земля Кнаан», а також чому Свята земля названа на честь Кнаана, сина Хама, якого прокляв Ноах. У святості Кнаан означає купця: як торговець витрачає, щоб отримати прибуток, так народ Ізраїлю йде у вигнання, щоб піднести іскри святості, а кожна душа залишає нагорі свою явну любов і трепет («срібло й золото») та спускається в тіло. Тут вона здобуває прагнення серця (реута деліба) [прагнення, що йде з глибини серця]: роздумуючи про те, що Б-г перевершує будь-яку думку, душа прагне розчинитися в Ньому — це зв'язок глибший, ніж її попередня любов, мірою якої було її розуміння. У вигнанні це знаходять «звідти» — роздумуючи про те, що навіть те, що протистоїть Б-гові, живиться Його волею. Далі маамар тлумачить ім'я Яаков як юд-акев: мудрість (Хохма), що спускається до п'яти. «Мегуреї його батька» [місце перебування його батька] — це вищий трепет, який утримує наднебесну Хохму завдяки вивченню Тори, — вище єднання (їхуда ілаа). «Земля Кнаан» — це нижче єднання (їхуда татаа): притягування милості (Хесед) у світ через міцвот, передусім через цдаку.

ПЛАН

1	Запитання: подвійна назва землі та ім'я Кнаан	¶1-2
	Чому у вірші землю названо двічі і чому Святу землю названо на честь Кнаана; кожен образ має свій відповідник у святості, а Кнаан у святості означає купця.	
2	Купець і вигнання	¶3
	Як купець витрачає, щоб отримати прибуток, так громада Ізраїлю йде у вигнання, щоб очистити іскри святості.	
3	Срібло й золото душі	¶4-6
	До свого спуску душа мала явні любов і трепет; у тілі вони приховані. То навіщо спускатися? Бо Тора цього світу має більшу цінність.	

4	Прагнення серця	¶7–10
Завдяки вищому поверненню душа здобуває прагнення серця, що народжується з роздумів про те, що Б-г перевершує будь-яку думку, і є вищим за її колишню любов.		
5	Знайти Б-га «звідти» у вигнанні	¶11–12
За часів Храму одкровення пробуджувало це прагнення; у вигнанні воно виникає з роздумів про те, що навіть те, що протистоїть Б-гові, живиться Його волею, і тим більше — ті, хто виконує Його волю.		
6	Завершення аналогії: Хам і Кнаан	¶13–14
Душа — це купець; жар палкої любові породжує святого Кнаана, але шлях починається з нижчого трепету, що походить від царювання Б-га.		
7	Щирий поклик	¶15
Почуття, що залишається в розумі, згасає; поклик із глибини серця триває.		
8	Два голоси Яакова	¶16–19
Яаков — це юд-акев [юд і п'ята]; чутний голос Тори спочиває лише на тому, хто спершу має нечутний голос самоусунення (бітуль), а тоді через нього промовляє слово Б-га, як цар.		
9	Пояснення вірша: два оселення	¶20–22
«Мегуреї його батька» — це вищий трепет, що утримує наднебесну Хохму, вище єднання; «земля Кнаан» — це нижче єднання, притягування милості у світ через міцвот і цдаку.		

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

прагнення серця (реута деліба) רעותא דלביא

Туга за Б-гом із найглибшої точки серця, що народжується зі знання про те, що Він перевершує будь-яке розуміння; вона вища за інтелект і досягається лише душею в тілі.

Кнаан у святості: купець כנען - סוחר

Душа, подібно до торговця, відмовляється від своєї явної любові й трепету, щоб здобути незрівнянно вище прагнення серця.

срібло й золото כסף וזהב

Срібло (від слова «прагнення») означає любов, а золото (північ, ліва сторона) — трепет: природні, явні любов і трепет душі до її спуску.

вище повернення (тшува) תשובה עילאה

Повернення до Б-га з глибини серця, коріння якого лежить вище за світ і яке повертає серце від однієї крайності до іншої.

юд-акев יו"ד קרב

Ім'я Яаков прочитується як юд наднебесної Хохми, що спускається до п'яти — найнижчого рівня — у кожному світі.

чутний і нечутний голос קלא דאשלתמע וקלא דלא עשלתמע

Чутний голос — це Тора, відкрита мудрість Б-га; нечутний голос — це внутрішнє самоусунення і прагнення серця, які мають передувати йому.

вище й нижче єднання יחודא עילאה ויחודא תתא

У вищому єднанні людина перебуває в самоусуненні перед Б-гом під час вивчення Тори; у нижчому єднанні єдність Б-га розкривається в самому світі через міцвот і милість.

Запитання: подвійна назва землі та ім'я Кнаан

1 וישב יעקב^{1,2} בארץ מגורי אביו בארץ כנען. להבין ענין זה גם כפל לשון³ בארץ מגורי אביו בארץ כנען.

«І Яаков оселився в землі, де його батько перебував як прибулець, у землі Ханаан». [Потрібно] зрозуміти це питання, а також подвоєне формулювання: «у землі, де його батько перебував як прибулець» [i] «у землі Ханаан».

Маамар починається першим віршем розділу Ваешев, у якому, здається, двічі сказано те саме: Яаков жив «у землі, де перебував його батько» і «у землі Ханаан». Альтер Ребе запитує, навіщо потрібні обидва вислови.

הנה כתיב אתהלך לפני⁴ ה' בארצות החיים. שיש שני ארצות⁵ שהם ב' בחינת כלים להשראת חיים עליונים

Як сказано: «Я ходитиму перед Ім'ям Б-га (Гавая) в землях живих»: [тобто] є дві землі, які становлять два рівні посудин для перебування вищого життя.

Він наводить вірш із Теїлім, у якому «землі» згадані в множині. Він розуміє це як дві «землі», тобто два види посудин, або вмістищ, у яких може перебувати вище життя.

(וכמו חיים לשון רבים⁶ כך ארצות לשון רבים). וביאור הענין צריך להבין למה נק' א"י [ארץ ישראל] בכל התורה ארץ כנען⁷.

(І так само, як «життя» (хаїм) — слово у множині, «землі» також ужито в множині.) Щоб пояснити це, потрібно зрозуміти, чому в усій Торі Землю Ізраїлю названо «землею Ханаан».

У дужках зазначено, що єврейське слово «життя», хаїм, саме стоїть у множині, натякаючи на численні види життя. Потім Альтер Ребе ставить друге запитання: чому Тора постійно називає Землю Ізраїлю ім'ям Ханаан?

והרי חם הוא אבי כנען⁸ ומה הוא היחוס שבח⁹ א"י [ארץ ישראל] בזה (גם להבין מ"ש כנען בידו מאזני מרמה)^{10,11} גם מה שכתוב ולא יהיה כנעני עוד¹² בבית ה' צבאות ביום ההוא.

Адже Хам — батько Ханаана; то яка ж заслуга Землі Ізраїлю в такому походженні? (Також [потрібно] зрозуміти сказане: «Ханаан: у його руці — терези обману».) А також сказане: «І не буде більше ханаанця в домі Гаваї Цеваот того дня».

Ханаан, син Хама, — той, кого прокляв Ноах (Берешит 9:25), тож назвати на його честь святу землю аж ніяк не видається похвалою. Питання загострюється, коли пророк називає Ханаана торговцем із неправдивими терезами й каже, що в майбутньому в домі Гаваї більше не буде «ханаанця».

הנה נודע שכל התורה כולה נדרשת בזה לעומת זה כי כמו שיש לכן ועשו בקליפה

Відомо, що всю Тору тлумачать [за принципом] «одне навпроти іншого»: адже так само, як у світі оболонки (кліпи) є Лаван і Ейсав,

Відповідь починається з принципу: усьому в Торі є відповідник у святості та в протилежному їй — кліпі, силах приховування. Лаван і Ейсав, які постають як образи кліпи, мають відповідники у святості.

וכן שר הטבחים ושר המשקים וכו'. כך יש כל בחי' אלו בקדושה¹³ כי זה לעומת זה עשה אלהים.^{14, 15}

так само й начальник м'ясників та начальник виночерпіїв тощо — усі ці рівні існують і у святості, адже «Б-г створив одне навпроти іншого».

Те саме стосується начальника м'ясників і начальника виночерпіїв з історії Йосефа. Отже, і Ханаан має значення у святості, і це значення пояснить, чому земля носить його ім'я.

2 והנה שלשה בני נח הם למעלה בקדושה ג' בחי' גווני קשת¹⁶ חור סומק ירוק.

І ось три сини Ноаха, перебуваючи нагорі у святості, становлять три рівні — кольори веселки: білий, червоний і зелений.

Три сини Ноаха — Шем, Хам і Яфет — мають корінь у святості як три кольори веселки. Білий, червоний і зелений у Кабалі відповідають милості, стриманості та гармонії між ними.

אלא שבהשתלשלות העולמות בבחינת נפילה ממדרגה אחר מדרגה נעשה חם גשמי אבי כנען¹⁷. ולהבין

ענין כנען בקדושה הנה כנען פירושו סוחר^{18, 19, 20} כמ"ש כנעניה נכבדי ארץ.²¹

Але в ланцюзі послідовного розгортання світів згори вниз (ішталшелут), через падіння з рівня на рівень, він став тілесним Хамом, батьком Ханаана. А щоб зрозуміти, що означає Ханаан у святості: «Ханаан» означає «купець», як сказано: «її купці (кінанея) — найшанованіші на землі».

Коли Б-жественне світло спускалося з рівня на рівень, один із цих святих коренів упав, аж поки не став тілесним Хамом і його сином Ханааном. Щоб розкрити святе значення Ханаана, Альтер Ребе звертається до самого слова: у івриті «Ханаан» також означає «купець», як у вислові Єшаягу про купців Тиру.

Купець і вигнання

3 וְכָתִיב כְּנָעַן בִּידוֹ מֵאֲזַנֵּי מֶרְמָה²². הֵיִינוּ עַד"מ כְּמוֹ הַסּוֹחֵר שִׁיפֹזֵר מִמּוֹן כֶּסֶף וְזֶהָב וּמוֹצִיָאִים מִרְשׁוֹתָיו כְּדִי לְהַרְוִיחַ וּלְהַשְׁתַּכֵּר וְכָל עֵיקָר כּוֹונָתוֹ לִהְיוֹת מִפְזֹר וְנוֹסֵף עוֹד.²³

І написано: «Кенаан: у його руці — оманливі терези». Тобто, за аналогією, це подібне до купця, який розкидає гроші, срібло й золото та випускає їх зі свого володіння, щоб отримати прибуток і заробити; увесь його намір — бути тим, хто «розсипає, а ще більше примножує».

Купець, який, здається, марнує своє срібло й золото, насправді вкладає їх у справу: він розлучається зі своїми грошима лише для того, щоб заробити більше. Так цар Шломо називає того, хто «розсипає, а ще більше примножує».

כך הנה מקור נשמת ישראל שהוא בחי' כנ"י [כנסת ישראל] נמשלה בגלות לסוחר זה כדכתיב בא אחיך במרמה²⁴ ויקח ברכתך. כי הנה כתיב עת אשר שלט האדם²⁵ באדם לרע לו.

Так і джерело душ Ізраїлю, що є аспектом (бхіною) спільноти Ізраїлю (Кнесет Ісраель), під час вигнання уподібнюється цьому купцеві, як написано: «Твій брат прийшов із хитрістю і забрав твоє благословення». Адже написано: «Час, коли людина панувала над людиною на свою шкоду».

Алтер Ребе застосовує цю аналогію до спільноти Ізраїлю — сукупного кореня єврейських душ, — що перебуває у вигнанні. «Хитрість» Яакова, який забрав благословення, і вірш про те, як людина панує над людиною «на свою шкоду», описують втрату, яка насправді обертається здобутком.

שע"י התלכשות השכינה בבחי' גלות בתוכם להשפיע להם ע"י זה מתבררים כל ניצוצות הקדושה כמו שאמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] לא גלו ישראל²⁶ אלא להוסיף עליהם²⁷ כ"י להיות בלע המות²⁸ וכ"י.

Бо завдяки тому, що Б-жественна присутність (Шехіна) вдягається серед них у стані вигнання, щоб наділяти їх благом, очищуються всі іскри святості; як сказали наші мудреці, нехай буде благословенна їхня пам'ять: «Ізраїль був вигнаний лише для того, щоб до них додалися [навернені]» тощо, — щоб «Він поглине смерть» тощо.

Коли Шехіна, присутність Б-га, вирушає у вигнання серед народів, щоб підтримувати їхнє існування, розсіяні там іскри святості очищуються й підносяться. Мудреці сказали, що мета вигнання — щоб до Ізраїлю приєдналися навернені, а його завершення описане у вірші: «Він поглине смерть навіки».

Срібло й золото душі

4 ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ²⁹ ונגלה כבוד³⁰ ה' כי עין בעין יראו³¹ וגוי. וכמו שהוא בכללות העולם כך הוא בפרטות בכל נפש מישראל בעבודת ה'

«Дух нечистоти Я усуну із землі»; «і відкриється слава Імені Б-га (Гавая)»; «бо віч-на-віч вони побачать» тощо. І так само, як це відбувається у світі загалом, відбувається й окремо — у кожній душі Ізраїлю, у служінні Б-гу.

Пророки обіцяють, що нечистота буде усунута, а слава Б-га стане явною, — це завершення очищення, що відбувається у вигнанні. Тепер Альтер Ребе говорить, що те, що відбувається зі світом загалом, у малому відбувається в служінні Б-гу кожної єврейської душі.

כי הנה הנשמה טרם ירידתה לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש החיונית הבהמית היתה קשורה ומיוחדת במקורה ושרשה במאצילה ברשפי אש האהבה בטבע כשלהבת העולה מאליה כו'

Адже до того, як душа спустилася в цей світ, щоб зодягнутися в тіло та життєву тваринну душу, вона була пов'язана й з'єднана зі своїм джерелом і коренем — з Тим, Хто її еманував, — у вогненному полум'ї природної любові, наче полум'я, що здіймається само собою, тощо.

Перш ніж увійти в тіло, душа була з'єднана зі своїм джерелом у Б-зі природною вогненною любов'ю, наче полум'я, що саме собою здіймається вгору. «Життєва тваринна душа» — це життєва сила, що оживляє тіло та його потяги.

והיה לה בחי' אהבה ויראה טבעי' [טבעיים] בגילוי רב שהוא בחי' כסף וזהב. כסף מלשון נכסף נכספת³² דהיינו בחי' אהבה.³³

Вона мала рівень (бхіну) природної любові й трепету (агава ве-йіра), що були широко розкриті в ній, — це був рівень «срібла й золота». «Срібло» (кесеф) походить від вислову «ніхсоф ніхсафта» — «ти дуже прагнув»; тобто це бхіна любові.

Душа мала відкриту й природну любов до Б-га та трепет перед Ним; їх називають «сріблом і золотом». Слово «срібло», кесеф, пов'язане зі словом на позначення прагнення, як у словах Лавана до Якова: «Ти дуже прагнув». Тому срібло символізує любов.

5 וְזֶה מִצָּפוֹן יָאֵתָהּ³⁴ שֶׁהוּא בְּחַיִּי שֶׁמָּאֵל שֶׁהוּא בְּחַיִּי יֵרָאֶה³⁵ וְאֲחִיכָּ כַּשִּׁירְדָה הַנִּשְׁמָה לְעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי

І «золото приходить із півночі», що є рівнем (бхіна) лівої сторони, тобто рівнем трепету. А згодом, коли душа зійшла в цей світ, щоб вдягнутися у фізичне тіло,

Золото пов'язане з північчю, а північ символізує ліву сторону — сторону стриманості й суду, — тому золото означає трепет. Далі в абзаці йдеться про те, що відбувається, коли душа сходить у фізичне тіло.

הֵנָּה גַם בְּחַיִּי אֲהַבָה וִירָאָה שֶׁהִיָּה לָהּ הֵם מִסּוֹתָרוֹת וּמִכּוֹסוֹת בְּלֵב הַגִּשְׁמִי וְאֵינָה יְכוּלָה לִרְאוֹת בְּאַהֲבָה וִירָאָה בְּהַתְגַּלּוֹת כָּל כֶּךָ כְּבַתְחִלָּה, וְנִמְצָא שֶׁנִּגְרַעַו הָאַהֲבָה וִירָאָה מֵעֵרָכָם.

навіть рівень любові й трепету (агава ве-йіра), який був у неї, прихований і покритий у фізичному серці, і душа не може сприймати агаву ве-йіра настільки відкрито, як спершу; тож виходить, що агаву ве-йіра знизилися відносно свого рівня.

У тілі любов і трепет душі приховані у фізичному серці. Душа вже не може відчувати їх так відкрито, як раніше, тому вони знизилися від свого первісного рівня.

6 וְאִיכָּ לְמָה זֶה יֵרֵדָה הַנִּשְׁמָה לְעוֹהֲ"ז מֵאַחֵר שֶׁהִיא יֵרֵדָה גְּדוּלָה וְגִרְעוֹן גְּדוֹל מִבְּתַחֲלִילָה. אֲךָ הֵנָּה כְּתִיב טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ³⁶ מֵאַלְפֵי זָהָב וְכֶסֶף.

Якщо так, то чому душа спустилася в цей світ, адже це великий спуск і велика втрата порівняно з її попереднім станом? Але написано: «Тора з уст Твоїх краща для мене за тисячі золота й срібла».

Якщо спуск у тіло приховує й послаблює любов і трепет (агава ве-йіра) душі, то навіщо душа взагалі сходить униз? Відповідь починається з вірша: «Тора з уст Твоїх краща для мене за тисячі золота й срібла».

אַלְפֵי לִשׁוֹן לִימוּד³⁷ כְּלוֹמֵר שִׁישׁ לִי יֵתְרוֹן וּמַעֲלָה בְּתוֹרַת פִּיךָ בְּעוֹהֲ"ז יוֹתֵר מִבְּחַיִּי זָהָב וְכֶסֶף שֶׁהִיָּתָה הַנִּשְׁמָה לְמוֹדָה בָּהֶם בְּתַחֲלָה.³⁸

«Тисячі» (альфей) — це вислів, пов'язаний із навчанням. Тобто я маю перевагу й піднесення у «Торі з уст Твоїх» у цьому світі — порівняно з рівнем «золота й срібла», до яких душа була звична (лемуда) спочатку.

Альтер Ребе тлумачить слово альфей, що зазвичай означає «тисячі», через його зв'язок зі словом аалефа — «я навчу тебе» (Йов 33:33), тож воно набуває значення «навчений» або «звичний до». Отже, вірш каже: Тора, яку я здобуваю в цьому світі, краща за «золото й срібло» — тобто агаву ве-йіра, до яких душа була звична (лемуда) до свого сходження сюди.

Прагнення серця

7 והענין כמו שאמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת ³⁹ בתשובה ⁴⁰ וכו' כי ע"י תשובה עילאה

מעומקא דלכא תהיה דביקת הנפש באלהים חיים יותר נפלאה ברעותא דלכא

А справа тут така, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Краща одна година повернення (тшува)», тощо. Адже завдяки вищій тшуві, що походить із глибини серця, єднання душі з живим Б-гом буде дивовижнішим — у прагненні серця (реута деліба),

Мудреці сказали, що одна година тшуви й добрих учинків у цьому світі краща за все життя у Світі прийдешньому. Завдяки вищій тшуві — поверненню до Б-га з глибини серця — душа єднається з Б-гом дивовижнішим чином, із «прагненням серця» (реута деліба), тобто з тугою, глибшою за почуття.

כמ"ש לקמן, ונמצא שאע"פ [שאף על פי] שיש לה גרעון באהבה ויראה ⁴¹ טבעי [טבעיים] שבחיצונית הלב הגלויים מ"מ יהיה לה יתרון בבחי' רעותא דלכא ^{42, 43} בנקודת פנימית הלב כיתרון האור הבא מן החשך ⁴⁴ דוקא.

як буде пояснено нижче. Отже, хоча вона втрачає природну любов і трепет (агава ве-йіра), що виявляються у зовнішньому вимірі (хіцоніют) серця, проте здобуває перевагу на рівні (бхіна) прагнення серця, у точці внутрішнього виміру (пніміют) серця, подібно до «переваги світла [що постає] з темряви» — саме так.

Отже, це сходження є своєрідним обміном: душа втрачає відкриті природні любов і трепет у зовнішньому шарі серця, але здобуває прагнення серця в його внутрішній точці. Це подібно до світла, яке сяє найяскравіше саме тому, що виходить із темряви.

8 וביאור הענין כי הנה כתיב אני ראשון ⁴⁵ ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים. פי' ע"ד מ"ש אני ה' לא

שנית ⁴⁶ ואתה הוא קודם שנברא וכו'

І пояснення суті таке: написано: «Я перший і Я останній, і крім Мене немає Б-га (Елокім)». Тобто, відповідно до сказаного: «Я, Гавая, не змінився», і «Ти був [таким самим] до створення світу» тощо,

Alter Rebbe починає глибше пояснення зі слів Йешаягу: Б-г — перший і останній, і крім Нього немає Б-га. Він розуміє слова «перший і останній» як незмінність Б-га — відповідно до сказаного: «Я не змінився», — а також як молитву, в якій сказано, що після створення світу Б-г такий самий, як і до нього.

כלי שום שינוי כי אין בריאת עולמות עליונים ותחתונים תופסים מקום כלל וכולא קמיה כלא השיב ממש.

без жодної зміни; адже створення вищих і нижчих світів зовсім не займає місця, і «все перед Ним справді вважається за ніщо».

Створення не спричиняє жодної зміни в Б-зі, адже перед Ним світи зовсім не займають «місця». Порівняно з Ним вони вважаються справді нічим, як сказано в Зогарі: «все перед Ним вважається за ніщо».

9 ומבלעדי פ"י מה שהוא זולת בחי' זו דהיינו באמצעות הזמן שנראה העולם ליש ודבר בפ"ע [בפני עצמו]⁴⁷ בחי' זמן ומקום אין אלהים זולתי שהוא בחי' אלהים חיים ומלך עולם⁴⁸

А «крім Мене» означає те, що перебуває поза цим рівнем, тобто в плині часу, коли світ постає як щось існуюче, як самостійна річ, — на рівні часу й простору: [там] йдеться про Ім'я Б-га (Елокім): «немає Елокіма, крім Мене», — це рівень «живого Б-га (Елокім) і вічного Царя»,

«Крім Мене» стосується іншого рівня: світу таким, яким він постає в часі й просторі, — як справжня самостійна річ. На цьому рівні Б-г відкривається як Елокім — «живий Б-г і вічний Цар», тобто як аспект Б-га, пов'язаний зі світом як його Володар.

כמאמר ומבלעדיך אין לנו מלך גואל וכי' שכל העולמות עליונים ותחתונים נתהוו מבחי' מלכותו ית'

як сказано в молитві: «і крім Тебе, немає в нас царя, визволителя» тощо; адже всі вищі й нижчі світи постали з рівня Його царювання (Малхут), благословенний Він,

Молитва «крім Тебе, немає в нас царя» вказує на ту саму ідею. Усі світи — і вищі, і нижчі — постали з Малхут Б-га, Його царювання, рівня, через який Він творить світи й править ними.

וכדכתיב מלכותך מלכות כל עולמים⁴⁹ וגוי' ושם עלו השגת כל הנבראי' [הנבראים] העליונים ותחתוני' [ותחתונים] אבל בהקב"ה בכבודו ובעצמו לית מחשבה תפיסא ביה^{50, 51}

як сказано: «Царювання Твоє — царювання всіх світів» тощо. До цього рівня сягає осягнення всіх вищих і нижчих створінь. Але Святого, благословенного Він (Кудша бріх ху), у Своїй славі та самій Своїй сутності «жодна думка не може осягнути»,

Осягнення кожного створіння, навіть найвищого ангела, сягає лише цього рівня царювання. Сам Б-г у Своїй сутності перебуває поза межами осягнення будь-якою думкою.

כי הוא רם ונשא מגדר ההשגה ואינו נתפס בתוך עלמין לא בבחי' ממלא ולא בבחי' סוכב בשום שכל והשגה בעולם אלא ברעותא דלבא מקרב איש ולב עמוק.⁵²

бо Він піднесений і звеличений понад межі осягнення, і Його неможливо осягнути в межах світів — ані на рівні [світла, що наповнює всі світи] (мемале коль альмін), ані на рівні [світла, що охоплює всі світи] (совев коль альмін) — жодним розумом чи осягненням у світі; лише прагненням серця, «нутром людини й глибоким серцем».

Його неможливо осягнути в межах світів — ані як світло, що наповнює кожен світ, ані як світло, що охоплює їх усі, — жодним розумом. До Нього можна наблизитися лише прагненням серця, яке вірш називає «нутром людини й глибоким серцем».

10 וכמ"ש ממעמקים קראתיך⁵³ ה' מפני כי בחי' רעותא דלבא נמשך מהתכוננות זו עצמה אם ישים אליו לבו⁵⁴ דלית מחשבה תפיסא ביה כלל והוא רם ונשא למעלי' [למעלה / למעלת] מעלה עד אין קץ ותכלית אפילו מבחי' חכמה עילאה.

Як написано: «З глибин я взивав до Тебе, Гавая». Адже прагнення серця народжується саме з цього роздуму, якщо людина зверне на це своє серце: жодна думка зовсім не може осягнути Його, і Він високий та піднесений, дедалі вище, без кінця й межі, навіть вище за рівень вищої мудрості (Хохма).

Прагнення серця походить саме з цього роздуму: Б-г недосяжний для будь-якої думки й вищий навіть за вищу мудрість (Хохма). Це — поклик «із глибин» у вірші з Теїлім.

אי לזאת תכסף ותכלה נפשו לבטל במציאות אליו יתב' [יתברך] לצאת ממאסר הגוף ונתקה ולהשתפך אל חיק אביו^{55, 56}

Тому його душа прагнучиме й тужитиме, щоб у самому своєму існуванні цілковито втратити самотійність перед Ним, благословенний Він, вийти з в'язниці тіла, її оболонки, і вилитися в лоно свого Батька.

Усвідомлюючи, що Б-г вищий за будь-яке розуміння, душа прагне розчинитися в Ньому, залишити тіло, яке ув'язнює її, наче в'язниця, і вилитися в лоно свого Батька.

משא"כ הנשמה טרם ירידתה להתלבש בגוף היתה אהבתה ודבקותה בשרשה לפ"ע [לפי ערך] השגתה וכן לענין היראה:⁵⁷

Не так було з душею до її сходження, щоб вдягнутися в тіло: її любов і злиття зі своїм коренем відповідали [мірі] її осягнення; так само було й щодо трепету.

До свого сходження душа любила й була з'єднана зі своїм коренем мірою того, наскільки могла осягнути Б-га; так само мірою її осягнення був і її трепет. Тож прагнення, яке народжується з усвідомлення того, що Б-г вищий за розуміння, є чимось новим: душа набуває його лише тут, унизу.

Знайти Б-га «звідти» у вигнанні

11 והנה בזמן שהיה בהמ"ק [בית המקדש] קיים⁵⁸ היה נמשך בחינה זו רעותא דלבא מגילוי⁵⁹ אא"ס [אור אין סוף] ב"ה בהיכל קדשי קדשים⁶⁰ כו' כמ"ש בתניא⁶¹ להיות בטל רצונו לרצונו ית' וכמ"ש כי תהיו לי ארץ חפץ.⁶²

А тепер, у часи, коли стояв Святий Храм, цей рівень — бажання серця — виливався з одкровення Нескінченного світла (Ор Ейн Соф), благословен Він, у Святилищі Святая Святих тощо, як пояснюється в Танія, щоб воля людини була самоусунена перед Його волею, благословен Він; і як написано: «Бо ви будете для Мене землею бажання».

Коли стояв Храм, відкрите одкровення Нескінченного світла Б-га у Святая Святих саме собою пробуджувало це бажання серця, щоб воля людини була самоусунена перед волею Б-га. У Танія Святая Святих порівнюється з мозком, де життєва сила душі виявляється ще до того, як поширюється тілом; слова Малахії «земля бажання» називають народ місцем насолоди Б-га.

אך בזמן הגלות הנה כתיב ובקשתם משם את⁶³ ה' אלקיך ומצאת וגו' משם דייקא דהיינו כשתבונן על ההיפוך מדרכי ה' איך שהוא רחוק מה' בתכלית הריחוק כמו עובר רצונו

Але в часи вигнання написано: «І звідти шукатимеш Ім'я Б-га (Гавая), твого Б-га, і знайдеш [Його]» тощо. Саме «звідти»: тобто коли розмірковуєш про протилежність шляхам Б-га, про те, наскільки це віддалене від Б-га — на якнайбільшу відстань, як той, хто переступає Його волю;

У вигнанні відкрите одкровення зникло, і вірш каже, що Б-га знайдуть «звідти» — саме з місця вигнання. «Звідти» означає розмірковувати про цілковиту протилежність шляхам Б-га: про те, що віддалене від Нього якнайдалі, — наприклад, про того, хто переступає Його волю.

ומאין נשפע להם שפע וחיות להיות בהם חיות וקיום מרצונו ית' שרצונו ית' הוא המחיה אותם כמ"ש ואתה מחיה את כלם.⁶⁴

І [подумай], звідки до них надходять достаток і життєва сила, завдяки яким вони мають життя й існування з Його волі, благословен Він, адже саме Його воля, благословен Він, дає їм життя, як написано: «А Ти даєш життя всім».

Тоді людина замислюється, звідки таке отримує життя: навіть те, що переступає волю Б-га, отримує життя й існування від тієї самої волі, адже саме Його воля дає життя всьому. Роздум зосереджується на цьому парадоксі: навіть те, що протистоїть Б-говій волі, живе лише завдяки Йому.

אך על זה אמרו כמה ארץ אפים לפניו^{65,66} שמבחי ארץ אפים נמשך ונשתלשל ממדרגות עליונות דרך נפילה להחיות העכו"ם [העובדי כוכבים ומזלות] אף שהם עוברי רצונו.⁶⁷

Але про це сказали: «Яке велике довготерпіння перед Ним»; адже з рівня довготерпіння (ерех апаїм) воно сходить і розгортається з вищих рівнів, проходячи шляхом падіння, щоб давати життя народам, які поклоняються ідолам, хоча вони й переступають Його волю.

У Мішні йдеться про велике довготерпіння Б-га, а Алтер Ребе пояснює, що життєва сила для народів, які поклоняються ідолам, сходить від цього атрибута довготерпіння, проходячи шляхом падіння крізь вищі рівні. Вони отримують життєву силу, хоча й діють у супереччя Його волі.

12 וזהו אם לעוברי רצונו כך⁶⁸ לעושי רצונו על אחת כמה וכמה⁶⁹ שיושפע בחינת רצון עליון שהוא למעלה מעלה מגדר עלמין

І ось [у чому полягає міркування]: якщо [так] із тими, хто чинить у супереччя Його волі, то тим паче — з тими, хто виконує Його волю: їм буде дарований рівень вищої волі, що далеко-далеко перевищує межі світів:

Алтер Ребе міркує від меншого до більшого, як і Гемара: якщо ті, хто зневажає волю Б-га, отримують від неї життєву силу, то ті, хто виконує Його волю, безперечно, отримають більше — саму вищу волю, що перебуває далеко над усіма світами.

שלא בבחי ירידת והשתלשלות המדרגות בבחי חכמה ומדות אלא בבחי פנימית נקודת הלב שהיא בחי תשובה עילאה שקדמה לעולם. וזהו כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך.⁷⁰

не через спускання та послідовне розгортання рівнів — на рівні мудрості (Хохма) й емоційних атрибутів (мідот), а на рівні внутрішньої точки серця, що є рівнем вищої тшуви (повернення), яка передувала світові. І це [значить]: «коли шукатимеш Його всім своїм серцем і всією своєю душею»:

Ця воля не сходить через упорядкований ланцюг рівнів — через інтелект і почуття, — а сягає внутрішньої точки серця, рівня вищої тшуви, яку Мудреці зараховують до того, що передувало світові. Саме тому у вірші сказано шукати Б-га «всім серцем і всією душею».

דהיינו שיהפך לבו מן הקצה אל הקצה ואתהפכא חשוכא לנהורא ע"י בחי רעותא דלבא זו למאוס בחי עוה"ז ותענוגים ולמשוך לבו ונפשו לדכקה בו ית'.

тобто щоб його серце змінилося від однієї крайності до іншої і «темрява перетворилася на світло» через цей рівень прагнення серця: зневажати життя цього світу й насолоди та спрямовувати своє серце й душу, щоб приліпитися до Нього, благословенний Він.

Шукати Його всім серцем означає повернути серце від однієї крайності до протилежної, перетворивши темряву на світло. Через прагнення серця людина починає зневажати насолоди цього світу й спрямовує своє серце й душу, щоб приліпитися до Б-га.

Завершення аналогії: Хам і Кнаан

13 והנה כל זה ע"ד משל הסוחר הנ"ל שמוציא כסף וזהב מרשותו להיות מפזר ונוסף עוד.

А тепер усе це — за аналогією з купцем, згаданим вище, який випускає зі свого володіння срібло й золото, щоб бути тим, хто «розсіює, а ще більше примножує».

Алтер Ребе повертається до образу купця, який відпускає своє срібло й золото, щоб заробити більше.

כך הנשמה אע"פ [אף על פי] שמוציאה כסף וזהב שהוא בחי' אהבה ויראה הגלויים להתלבש ולהסתיר בגוף ונפש הבהמית הנה עי"ז יש לה יתרון בבחי' רעותא דלבא כרשפי אש מן ההפוך.

Так само й душа: хоча вона відпускає «срібло й золото», тобто рівень, на якому виявлені любов і трепет (агава ве-йіра), аби вони облачилися в тіло й тваринну душу (нефеш габагаміт) та приховалися в них, завдяки цьому вона здобуває перевагу на рівні прагнення серця — подібного до вогняних спалахів, що виникають із протилежності.

Душа також віддає свою відкриту любов і трепет — своє «срібло й золото», — приховуючи їх у тілі й тваринній душі. Натомість вона здобуває прагнення серця — вогненну любов, що народжується із самої протилежності Б-жественності.

14 וזהו וחס הוא אבי כנען⁷¹ בזקף גדול⁷² שחמימות רשפי אש ושלחבת העולה למעלה מההיפוך הוא העושה בחי' כנען לסחור כנ"ל כמ"ש טעמה כי טוב סחרה⁷³ וגוי.

І ось [що означають слова]: «Хам — батько Ханаана», із знаком закеф гадоль: адже саме жар (хаміmus) вогняних спалахів і полум'я, що здіймається вгору з протилежності, створює рівень Ханаана-торговця, як згадано вище; як сказано: «Вона бачить, що її торгівля добра» тощо.

У вірші на слові «Хам» стоїть закеф гадоль — знак кантиляції, який робить паузу на цьому слові й, згідно з прочитанням Хасидизму, підносить його вгору. Альтер Ребе чує у слові «Хам» його єврейське значення — жар (хаміmus): жар полум'я, що здіймається з його протилежності, перетворює душу на «Ханаана» — купця, торгівля якого добра, як каже Шломо про добродісну жінку: «вона бачить, що її торгівля добра».

אך מתחלה צריך להקדים בחי' יראה תתאה שהיא נמשכת מבחינת מלכותו ית' שהיא נקי' בחי' כנען העליונה דקדושה שמזה יעלה ויבא ויגיע להיות בחי' כנען בידו מאזני מרמה להגיע לבחי' רעותא דלכא בחי' פנימית הלב כנ"ל.

Але спершу [цьому] має передувати рівень нижнього трепету, який походить від рівня Його царювання (Малхут), благословенний Він; цей рівень називається вищим Ханааном святості. Звідси людина піднесеться, прийде й досягне рівня «Ханаан: у його руці — оманливі терези», щоб дійти до рівня прагнення серця, рівня внутрішнього виміру (пніміют) серця, як згадано вище.

Перш ніж досягти цього, людина спочатку має відчувати нижній трепет — простий страх перед Б-гом, що походить від Його Малхут, Його царювання; ця Малхут є вищим Ханааном святості. На цьому підґрунті людина може підвестися до рівня купця з «оманливими терезами» — до прагнення серця в його внутрішній точці.

РОЗДІЛ 7 • 115

Щирий поклик

15 וזהו קרוב ה' לכל קוראיו⁷⁴ לכל אשר יקראהו באמת דהיינו באמתות נקודת לבו שהרי אנו רואים דגנבא אפום מחתרתא⁷⁵ רחמנא קריא ואעפ"כ [ואף על פי כן] עומד ברשעו ואינו שב מידיעתו

І це [означає]: «Ім'я Б-га (Гавая) близьке до всіх, хто кличе Його, до всіх, хто кличе Його в правді», тобто в істинності точки його серця. Адже ми бачимо, що «зłodий біля отвору підкопу кличе до Милосердного», але все ж залишається у своїй злочестивості й не відступає від того, що свідомо [має намір зробити].

Б-г близький до тих, хто кличе Його «в правді», тобто з істинної точки серця. Альтер Ребе показує, чому це важливо: Гемара каже, що зłodий, який ось-ось збирається проникнути всередину, молиться Б-гу про успіх, але все ж продовжує злочин і не відступає від того, що свідомо має намір зробити.

וגם אנו רואים שיש אפילו מי שיוליד אהוי"ר [אהבה ויראה] בלבו וחולפת ועוברת כמו אחר התפלה כנ"ל.

Також ми бачимо, що є навіть той, хто народжує у своєму серці любов і трепет (агава ве-йіра), але вони минають і зникають, наприклад, після молитви, як згадувалося вище.

Навіть людина, яка пробуджує в собі справжні любов і трепет під час молитви, може виявити, що не-вдовзі потому ці почуття минають і зникають.

והיינו מפני שאינו נתפס אלא כמוחו ושכלו בבחי' מקיף אבל אינו נכנס לפני ולפנים שיתפעל הלב
באמת לאמתו מעומקא דלבא

Це тому, що воно осягається лише його розумом та інтелектом, як охоплювальне [світло] (макіф), але не проникає всередину, у найглибше, так, щоб серце було зворушене цілковито щиро, з глибини серця.

Це тому, що почуття утримувалося лише в розумі — як щось, що охоплює ззовні, — і не проникло до найглибших надр серця. Серце не було по-справжньому зворушене з самої глибини.

משא"כ כשיקראוהו באמת דהיינו מעומקא דלבא הנה שפת אמת תכון לעד⁷⁶ וכל תמוט עולם ועד⁷⁷:

Натомість, коли кличуть Його в правді, тобто з глибини серця, тоді «уста істини утвердяться навіки» і не захитаються повік і довіку.

Коли людина кличе Б-га з глибини серця, вірш обіцяє: «уста істини утвердяться навіки». Такий по-клик триває й не захитається.

РОЗДІЛ 8 • 116-19

Два голоси Яакова

16 והנה כתיב הקל קול יעקב⁷⁸ קדמא חסר ו' שהוא בחי' קלא דלא אשתמע וקול בתראה מלא ו' שהוא
בחי' קלא דאשתמע כמ"ש בזוהר הקדוש.^{79,80}

Тепер написано: «Голос — це голос Яакова»: перший [коль] написаний без літери вав, що є рівнем (бхіною) голосу, якого не чути, а другий коль написаний повністю, з літерою вав, і це бхіна голосу, який чути, як пояснюється у святому Зоґарі.

У вірші «Голос — це голос Яакова» перше слово коль написане без літери вав, а друге — з нею. Слідуючи Зоґару, Альтер Ребе називає перше внутрішнім голосом, якого не чути, а друге — голосом, який чути.

וביאור הדברים הנה בחי' יעקב הוא⁸¹ יו"ד עקב פי' שהיו"ד שהוא תחלת המחשבה ביו"ד נברא עוה"ב
[עולם הבא]⁸² הוא נמשך לבחי' עקב ורגל שהוא בחי' הדבור.

А пояснення цього таке: бхіна Яакова — це йуд-акев («йуд» [i] «п'ята»). Тобто йуд, що є початком думки, — «через йуд був створений Майбутній світ», — спускається до бхіни п'яти й ноги, тобто до бхіни мовлення.

Ім'я Яаков тлумачиться як йуд і акев — літера йуд і п'ята. Йуд, найменша літера, є початком думки; про неї мудреці кажуть, що через неї був створений Майбутній світ. Вона сягає до п'яти й ноги, які символізують мовлення.

ויעקב הוא מכריח מן הקצה אל הקצה.⁸³ מריש כל דרגין. ובכל מדרגות עליונות יש ג"כ בחינת ראש ורגל.⁸⁴

А Яаков — це [перекладина, що] «проходить від краю до краю», «від голови всіх рівнів». І на всіх вищих рівнях також є бхіна голови й ноги,

Зогар називає Яакова центральною перекладиною Мішкану (Святилища), що проходила від одного кінця до іншого — від найвищого рівня до найнижчого. На кожному вищому рівні також є «голова» й «нога».

כמ"ש ועמדו רגליו ביום ההוא⁸⁵ וכתוב והארץ הדום רגלי⁸⁶ וכתוב ומקום רגלי אכבד⁸⁷ ויעקב הוא בחי יו"ד עקב בכל עולם ועולם לפי ערכו.^{88.89}

як написано: «І Його ноги стоятимуть того дня», а також написано: «і земля — підніжжя ніг Моїх», і ще написано: «і місце ніг Моїх ушаную». А Яаков — це бхіна йуд-акев у кожному світі, відповідно до його міри.

Пророки говорять про «ноги» Б-га та Його «підніжжя», показуючи, що навіть у вищому є найнижча частина. Тож Яаков — це йуд, що сягає п'яти, — існує в кожному світі на відповідному йому рівні.

17 והנה בחינת קלא דאשתמע הוא בחי התורה שהוא בחי המשכה כמשל הקול המחבר וממשיך מצפוני כוונת הלב לבא לידי גילוי בדבור וכך התורה היא בחי חכמה עילאה בחי חכים ולא בחכמה ידיעא

Аспект (бхіна) чутного голосу — це Тора, яка є аспектом притягування згори вниз, подібно до голосу, що поєднує і проводить приховані наміри серця, щоб вони виявилися в мовленні. Так само Тора є аспектом вищої мудрості (Хохма), аспектом «мудрий, але не пізнаваною мудрістю».

Чутний голос — це Тора: як голос виводить приховані думки серця в мовлення, так Тора виявляє приховану мудрість Б-га. Тора — це вища Хохма, про яку в молитві Еліягу в Тіккуней Зоар сказано, що Б-г «мудрий, але не пізнаваною мудрістю».

שהרי טעמי המצות לא נתגלו להיות בהתגלות רב להבין כל עמקי סודותיה בפרטי פרטות ונמשכה לבחי גילוי ע"י התלבשותה בדברים גשמיים סדר זרעים מועד וכו'.

Адже причини міцвот не були настільки відкриті, щоб можна було зрозуміти всі глибини їхніх таємниць у найдрібніших подробицях; натомість Тора була притягнута до рівня одкровення, зодягнувшись у матеріальні речі: у порядки Зераїм, Моед тощо.

Саме тому причини міцвот не відкриті повністю. Натомість Тора переходить до рівня одкровення, зодягаючись у матеріальні речі — закони землеробства, свята та інші порядки Мішні.

18 והוא בחי קול והמשכה של יעקב יו"ד עקב דהיינו מבחי יו"ד שהוא חכמה עילאה להיות נמשך עד עקב והוא עשיי [עשיה].

І це аспект (бхіна) голосу й притягнення вниз, властивих Яакову, — юд-акев: тобто від рівня юд, який є вищою мудрістю (Хохма), вона притягується вниз аж до п'яти — світу дії (Асія).

Почутий голос Яакова — це юд вищої Хохми, що сягає аж до п'яти, світу Асія, найнижчого світу дії.

אך כדי שיהיה האדם כלי ומכון שיהיה חכמה עילאה שורה ומתגלה בו בעסק התורה צריך להיות תחלה בבחי בטול בבחי רעותא דלכא

Але щоб людина стала посудиною й місцем, у якому вища Хохма спочиває і виявляється під час вивчення Тори, вона спершу має перебувати в стані самоусунення (бітуль), у бхіні бажання серця,

Щоб вища Хохма перебувала в людині, коли вона вивчає Тору, людина спершу має бути в стані бітуль, самоусунення, тобто в стані бажання серця. Це нечутний голос, який має передувати.

והוא בחי קלא דלא אשתמע דרוח אמשיר רוח⁹⁰ להיות אור ה' שורה ומתגלה בו להיות חכמת ה' בקרבו בהתגלות וחב"ד [וחכמה בינה ודעת] שבנפשו בטלים וטפלים אליו והוא ענין אתדכקות רוחא ברוחא.

яке є бхіною голосу, якого не чути; адже «дух притягує дух», щоб світло Б-га спочивало й виявлялося в ньому, щоб мудрість Б-га виявлялася в ньому, а Хохма, розуміння (Біна) і знання (Даат) його душі перебували в самоусуненні перед Ним і були підпорядковані Йому. І це — суть «з'єднання духу з духом».

Зоар каже: дух притягує дух: внутрішнє прагнення притягує вниз світло Б-га та Його мудрість, щоб вони виявилися в людині. Її власний інтелект — Хохма, Біна й Даат — стає самоусуненим перед цією мудрістю, і це є з'єднання духу з духом.

19 וע"ז נאמר אלוהי בקרבי וכתוב ואשים דברי בפיו.⁹¹ דברי ממש כי דבר ה' זו הלכה⁹² היא היא הגלית בו והיא המדברת מתוך גרונו.

І про це сказано: «Мій Б-г — у мені», а також написано: «І вклав Я Свої слова в твої уста». «Мої слова» — буквально, адже «слово Імені Б-га (Гавая) — це галаха»; саме вона виявляється в ньому, і саме вона промовляє з його горла.

Коли людина перебуває в такому самоусуненні, Б-г є «в ній», і власні слова Б-га звучать у її устах. Гермара тлумачить слова Амоса «слово Гавая» як галаху, тож слово Б-га виявляється в людині й промовляє з її горла.

ולכן נאמר על התורה בי מלכים ימלוכו.⁹³ ואמרינן מאן מלכי רבנן.⁹⁴ ומתניתא מלכתא.⁹⁵

Тому про Тору сказано: «Через мене царюють царі», а ми кажемо: «Хто царі? Рабини», і «Мишна — цариця».

Ось чому мудрість — Тора — говорить: «Через мене царюють царі», Гемара називає рабинів «царями», а Мішну — «царицею».

כי להיותו בביטול אל דבר ה' ורצונו וחכמתו ואינו תופס מקום מצד עצמו כלל הנה דבר המלך הוא השלטון⁹⁶ והוא בחי' מלך שגזור ואומר שאם יטעון ראובן כך כו' יהיה כך.

Адже оскільки він перебуває у стані самоусунення (бітуль) перед словом Б-га, Його волею та Його мудрістю і зовсім не займає місця сам по собі, «слово царя панує», і він стоїть на рівні царя, який постановляє: якщо Реувен стверджуватиме таке-то й т. д., то буде так;

Оскільки вчений перебуває в самоусуненні перед словом Б-га, Його волею та мудрістю і не має власної самостійної ваги, його постанова має владу Б-га: подібно до царя, чиє слово є законом, він постановляє, що якщо Реувен стверджуватиме щось, то рішення буде таким.

וכן לעשות כך ושלא לעשות כך וכו' ואינו בבחי' עבד כ"א בעשיית המצות שהוא כעבד המקיים מצות המלך ועושה דבריו:⁹⁷

і так само — робити так і не робити так, і т. д. І він не перебуває на рівні слуги, окрім як під час виконання міцвот, коли він подібний до слуги, який виконує накази царя й чинить за його словами.

Він постановляє також, що слід робити, а чого робити не слід. У вивченні Тори він є царем, і лише під час виконання міцвот він є слугою, який виконує накази Царя.

РОЗДІЛ 9 • 120-22

Пояснення вірша: два оселення

20 וזהו וישב יעקב בארץ מגורי אביו. וישב הוא ענין השפלה וירידה ממקום עמידתו. ופ"י שבחי' יעקב יו"ד עקב נמשך ונשפל להיות בארץ מגורי אביו.

І ось [значення слів]: «І оселився Яков у землі, де перебував його батько (мегуреї)». «Оселився» (вайешев) означає опускання й сходження з місця, де стояли. І значення цього таке: рівень Якова — юд—акев (юд, що сягає до п'яти), — притягується вниз і опускається, щоб бути «в землі мегуреї його батька».

Тепер пояснюється початковий вірш. «Оселився» означає опускання зі свого місця: Яков — юд, що сягає до п'яти, — притягується вниз і опускається в «землю мегуреї його батька».

ומגורי יש בו ב' פ'י הא' הוא לשון יראה⁹⁸ והב' הוא לשון אוצר⁹⁹ כמו מגורה מלאה פירות^{100, 101} שהוא כלי שאוצרין לתוכו ושניהם עולים בקנה אחד כי יראת ה' היא אוצר¹⁰² כתיב.

А слово мегурей має два значення: перше — страх, а друге — сховище, як у вислові «зерносховище (мегура), повне плодів»: це посудина, до якої складають [плоди]. Обидва значення узгоджуються, бо написано: «Страх перед Ім'ям Б-га (Гавая) — Його скарб».

Слово мегурей має два значення: страх, як у слові магор (жах), і сховище, адже комора називається мегура. Ці два значення пов'язані, бо у вірші сказано: «Страх перед Гавая — Його скарб».

21 וכן בדברי רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] אוצר של יראת שמים¹⁰³ שהיא בחי' יראה עילאה יראה בשת בבחי' בטול הוא כלי קבול לחכמה עילאה שיהא שורה ומתגלה בו

Так само й у словах наших мудреців, благословенної пам'яті, про «скарбницю трепету перед Небом»: це рівень вищого трепету — трепету сорому, що є рівнем самоусунення (бітуль). Він є посудиною, здатною приймати вищу мудрість (Хохма), щоб вона перебувала в ній і розкривалася в ній.

Мудреці говорять про «скарбницю трепету перед Небом». Це вищий трепет — трепет сорому перед величчю Б-га, тобто бітуль, і саме ця посудина дає змогу вищій Хохмі перебувати в ній і розкриватися.

ונקרא מגורי אביו כי יעקב הוא בחי' יו"ד עקב הוא בחי' הארה והמשכה מבחי' חכמה עילאה להמשיך עד סוף כל דרגין. ובחי' חכמה עילאה נק' אביו.¹⁰⁴

І це називається «мегурей [трепету] його батька», адже Яков — це рівень йуд-акев [йуд — літера, акев — п'ята]; він є рівнем світіння й притягування вниз від вищої Хохми, щоб продовжити її до самого кінця всіх рівнів. А рівень вищої Хохми називається «його батьком».

Цей трепет називається «мегурей його батька», тому що Яков — це продовження вниз вищої Хохми до найнижчого рівня, а вища Хохма називається його «батьком». Отже, «земля мегурей його батька» — це вищий трепет, який вміщує мудрість його батька.

22 והנה זה הוא בבחי' יחודא עילאה ואתדבקו' רוחא ברוחא בעסק התורה להיות בטל אליו ית' בבחי' חכמה עילאה כנ"ל.

Отже, це належить до рівня вищого єднання (іхуда ілаа) й злиття духу з духом у вивченні Тори — до перебування в самоусуненні перед Ним, благословенним Він, на рівні наднебесної мудрості (Хохма), як згадувалося вище.

Усе, про що йшлося досі, належить до вищого єднання (іхуда ілаа), коли людина вивчає Тору й перебуває в самоусуненні перед Б-гом, а її дух зливається з духом Б-га. У цьому єднанні світ вважається за ніщо перед Б-гом.

אך בבחי' יחודא תתאה דהיינו להיות כלי ומכון לשבתו ית' בבחי' קיום העולם בבחי' מלכותו שיהיה גם בזה שורה ומתגלה בחי' ה' אחד.

Але на рівні нижчого єднання (їхуда татаа), тобто щоб бути посудиною й оселею для Його перебування, благословенного Він, на рівні існування світу, на рівні Його царювання (Малхут), — щоб і тут спочивав і розкривався аспект «Ім'я Б-га (Гавая) — Одне»:

Є також нижче єднання (їхуда татаа): перетворення постійного існування світу, яке походить від Малхут Б-га, на оселю для Нього. Мета полягає в тому, щоб єдність Б-га розкрилася в самому світі.

הנה זה נמשך ע"י ישיבה והשפלי [והשפלה] אחרת ממדתו של יעקב להמשיך מדת חסד מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין בארץ התחתונה הוא כנען שהוא בחי' מלכותו ית' ומלך במשפט יעמיד ארץ¹⁰⁵ והוכן **בחסד כסא**.¹⁰⁶

це продовжується через інше осідання й зниження властивості Яакова, аби притягнути властивість милості (Хесед) від вершини всіх ступенів до завершення всіх ступенів, у нижню землю — Ханаан, який є рівнем Його царювання (Малхут), благословенного Він; адже «Цар правосуддям утверджує землю», а «престол утверджується милістю».

Для цього потрібне інше «осідання» та зниження Яакова: притягнути Хесед, милість, від найвищого рівня до найнижчого — в нижню землю, Ханаан, яка є Малхут Б-га. У віршах сказано, що цар утверджує землю правосуддям, а його престол утверджується милістю.

שקיום העולם הוא בחסד כמ"ש עולם חסד יבנה¹⁰⁷ דהיינו בעשיית המצות בכלל ששרשם הוא בחי' חסד ובפרטות הוא מצות הצדקה וחסד שלכן היא נקראת בשם מצוה סתם כו' שהיא שקולה כנגד כל המצות¹⁰⁸ כמ"ש בתניא:¹⁰⁹

Бо існування світу підтримується милістю, як написано: «Світ будується на милості», тобто виконанням міцвот (заповідей) загалом, коренем яких є рівень Хесед, а зокрема — міцвою благодійності й милості; тому її називають просто «міцва» тощо, адже вона рівноцінна всім міцвот, як пояснюється в Танія.

Світ тримається на милості: загалом — завдяки всім міцвот, коренем яких є Хесед, а зокрема — завдяки благодійності. Саме тому Мудреці називають благодійність просто «міцвою» і саме тому вона до-рівнює всім міцвот, як пояснюється в Танія.

В АВОДІ

Не міряйте свій зв'язок із Б-гом тим, наскільки сильні ваші любов і трепет: душа спустилася саме для того, щоб досягти глибшої туги — з глибини серця, роздумуючи про те, що Б-г перевершує будь-яку думку, навіть стикаючись із тим, що здається далеким від Нього. Перед вивченням Тори усуньте себе, щоб мудрість Б-га могла перебувати у вас; і приносьте Його милість у світ через міцвот, передусім через цдаку.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Чому купець, який, здається, «втрачає» свої гроші, є влучним образом спуску душі в тіло?
2. Чим прагнення серця відрізняється від любові й трепету, які душа мала до свого спуску, і чому воно вище?
3. Що означає знаходити Б-га «звідти», у вигнанні, роздумуючи про те, що протилежне Йому?
4. Чому нечутний голос самоусунення має передувати чутному голосу вивчення Тори?
5. Як «мегурей його батька» і «земля Кнаан» відповідають вищому й нижчому єднанню?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 וישב יעקב

У примітці сказано, що тут надруковано запис цього маамару, зроблений Мітелер Ребе (ганаха).

ПРИМІТКА КЕНОТ

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי במאמרי אדה"ז פרשיות ע' קפג. באחד מכת"י רשום שהוא משנת תקס"ג. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר ז"ע. המאמר עם הגהות וכי באוה"ת בראשית כרך ב רנא, ב. כרך ה תתפח, א. הערה תתצח, א. תתצט, ב. כרך ז תתתלו, א. תתלו, ב. חלק מהמאמר מובא גם בד"ה וישב יעקב תרל"ט ע' נד. בד"ה מי כהי אלקינו תרל"ט ע' סד. לכללות מאמר זה ראה פלח הרמון בראשית צו, ג. ד"ה זה תשכ"ז. תשמ"א. תשמ"ו.

2 וישב יעקב

Вступний вірш параші, подвійний опис землі в якому задає рамку всьому маамару.

בראשית ל"א:1 Genesis 37:1

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען:

And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית לו, א.

3 גם כפל לשון

У примітці читача відсилають до коментаря Клі Якара на вірш, у якому також розглянуто повторення формулювання.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה בכלי יקר. ובשיחת ש"פ וישב תשכ"ב. בבוקר 633: כפל מלת בארץ תרי זימני: הנה כתיב.

4 אתהלך לפני ה'

Псалмоспівець, врятований від смерті, каже, що ходитиме перед Ім'ям Б-га (Гавая) «у землях живих», тобто серед живих; Альтер Ребе прочитує множину «землі» як два рівні посудини для Б-жественного життєвого начала.

תהילים קט"ז:ט"ט Psalms 116:9

אתהלך לפני ה' בארצות החיים:

I shall walk before the L-RD In the lands of the living.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קטז, ט.

5 שיש שני ארצות

У примітці сказано, що Ор га-Тора посилається на цей уривок про дві «землі».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת חיי שרה קיח, א. סה"מ תרל"ב ע' שז וע' שצח. ד"ה אך בגורל תרמ"ז ע' יד מצינים לכאן.

6 (וכמו חיים לשון רבים)

В іншому записі множину слова «життя» пояснено як «численні види життєвої сили».

ПРИМІТКА КЕНОТ

דהיינו רבוי מיני חיות — מאמרי אדה"ז פרשיות ע' קפד. ועיין שם. מוסגר זה נמצא גם בכת"י מאמרי אדה"ז. [בבוקר 633 ליתא כל המוסגר]. באוה"ת רנא, ב מציין שהגה"ה זו היא ממחר"ל אחי כ"ק אדה"ז.

7 בכל התורה ארץ כנען

У рукописі 633 написано: «у вислові "земля Ханаан"».

בראשית י"ז:8 Genesis 17:8

ונתתי לך ולזרעך אחריה את ארץ מגריה את כל־ארץ כנען לאחזות עולם והייתי להם לאלקים:

And I will give unto thee, and to thy seed after thee, the land of thy sojournings, all the land of Canaan, for an everlasting possession; and I will be their G-d.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

במדבר ל"ד:ב Numbers 34:2

צו את־בני ישראל ואמרת אליהם כִּי־אתם באים אל־הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתי:

'Command the children of Israel, and say unto them: When ye come into the land of Canaan, this shall be the land that shall fall unto you for an inheritance, even the land of Canaan according to the borders thereof.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

במדבר ל"ב:כ"ו Numbers 32:26

טפנו נשינו מקננו וכל־בהמתנו יהיו־שם בערי הגלעד:

Our little ones, our wives, our flocks, and all our cattle, shall be there in the cities of Gilead;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יהושע כ"ב:9 Joshua 22:9

וישבו וילכו בני־ראובן ובני־גד וחצי שבט מנשה מאת בני ישראל משלה אשר בארץ־כנען ללכת אל־ארץ הגלעד אל־ארץ אחוזם אשר באחוז־בה על־פי ה' ביד־משה:

And the children of Reuben and the children of Gad and the half-tribe of Manasseh returned, and departed from the children of Israel out of Shiloh, which is in the land of Canaan, to go unto the land of Gilead, to the land of their possession, whereof they were possessed, according to the commandment of the L-RD by the hand of Moses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

א"י שממערב לירדן, בראשית יז, ח. במדבר לד, ב. שם לה, י. ארץ ישראל שמעבר לירדן מזרחה נקראת לרוב בשם ארץ הגלעד — במדבר לב, כו. כט. יהושע כב, ט ועוד. בבוקר 633: בלשון ארץ כנען.

8 חם הוא אבי כנען

Тора вказує, що Хам був батьком Ханаана, через що назва «земля Ханаана» видається не надто почесним ро-

АВЗАЦ 2

16 שלשה בני נח . ג' בחי גוויני קשת

«Or ga-Tora» пояснює вчення Арізала про те, що три кольори веселки — це три сини Ноаха, включені в нього.

ПРИМІТКА КЕНОТ

לקוטי תורה להאריז"ל פ' נח. דנה בעצמו הוא היסוד וגי גוויני הקשת הוא גי בניו כלולים בו כו'. נתבאר באוה"ת וישב כרך ה תתפח, ב.

17 У примітці Kehot Genesis 9:22 вказано як джерело цих слів.

בראשית ט:כ"ב

וַיֹּאמֶר הָם אָבִי כְנַעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיֵּגַד לְשָׁנֵי־אָחָיו בְּחוּץ:

And Ham, the father of Canaan, saw the nakedness of his father, and told his two brethren without.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 כנען פירושו סוחר

Цей маамар пояснює, що землю було дано Аврааму завдяки союзу обрізання, а обітниця здійснилася, коли йому було даровано вищу, духовну «землю Ханаана» — святий Ханаан, до якого веде цей маамар.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבא בתרא עה, א. תנחומא מסעי ט. ת"ב שם ז. במדבר פכ"ג יו"ד. עי בלקו"ת פ' עקב בד"ה להבין שורש טעם וקישור, ובאוה"ת פ' בשלח ע' תרנ. ובפ' ואתחנן ע' קכט. ובפ' עקב ע' תקלג. סה"מ אידיש ע' 91 עה"פ ותמת שרה.

19 כנען פירושו סוחר

Гемара тлумачить слово «ханаанець» як «торговець» — саме на цьому значенні будує своє пояснення Альтер Ребе.

Bava Batra 75a:5ה"ה א:ה' ב"ב

והשאר - מחלקין אותו, ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים - שנאמר: "יחצוהו בין כנענים"; ואין "כנענים" אלא תגרים - שנאמר: "כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב". ואי בעית אימא, מהכא: "אשר סחרה שרים, כנעניה נכבדי ארץ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

20 כנען פירושו סוחר

Мідраш, на який посилається примітка Kehot, також пояснює «Ханаан» як слово на позначення купців.

Bamidbar Rabbah 23:10ג"י:כ"ג רבה

21 כנעני נכבדי ארץ

Пророцтво Йешаягу про Тир, де сказано, що його «купці (kin'aneя) — шановані люди землі», показує, що кенаан означає торговця.

ישעיהו כ"ג:חIsaiah 23:8

מי יעץ זאת עליצר המעטירה אשר סחרה שרים כנעניה נכבדי ארץ:

Who hath devised this against Tyre, the crowning city, Whose merchants are princes, Whose traffickers are the honourable of the earth?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעי"כג, ח. ראה ויקרא רבה פ"ז.

АВЗАЦ 3

22 Образ пророка: Ханаан — купець із підступними терезами; тепер його прочитують наново як купця, що розлучається з багатством, аби здобути прибуток.

הושע י"ב:חHosea 12:8

כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב:

As for the trafficker, the balances of deceit are in his hand. He loveth to oppress.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 מפזר ונוסף עוד

Шломо каже, що є той, хто роздає, а має ще більше; Альтер Ребе застосовує це до купця й до душі, для якої віддавання насправді є здобутком.

משלי י"א:כ"דProverbs 11:24

יש מפזר ונוסף עוד וחשך מישר אר-למחסור:

There is that scattereth, and yet increaseth; And there is that withholdeth more than is meet, but it tendeth only to want.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסחים נ"א:כ"גPesachim 50a:23

מתני מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות — עושין. מקום שנהגו שלא לעשות — אין עושין. ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין — נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי יא, כד. וראה שער המצות להאריז"ל (פ' ראה מצות הצדקה), וראה ספר הלכותים פ' תצוה. (הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בד"ה וישב יעקב תשכ"ו). ושם מוסיף: "דתכלית ענין המסחר הוא הריוח, וכמארז"ל [ב"מ מ, ב] זבון וזבין תגרא איקרי בתמי". בפלח הרמון צו, ג מביא ראי' כלום זורע אדם קב כו'. הגי' בגיליון תרי"א "ע' פסחים נ, א (ממורי נ"ע)".

24 בא אחיך במרמה

Ицхак каже Ейсаву, що Яаков узяв благословення «обманом»; маамар пов'язує цей «обман» із терезами Ханаана та зі здобутком, прихованим у вигнанні.

בראשית כ"ז:ל"הGenesis 27:35

וַיֹּאמֶר בָּא אֶחָיִךְ בְּמַרְמָה וַיִּקַּח בְּרִכְתִּי:

And he said: 'Thy brother came with guile, and hath taken away thy blessing.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כז, לה.

25 עת אשר שלט האדם

Коелет говорить про людину, що панує над іншою людиною собі на шкоду; Альтер Ребе застосовує це до ви-

гнання, де панування правителя зрештою обертається для нього втратою, адже святість вилучається.

Ecclesiastes 8:9 ח:ט:קהלת

אֶת־כָּל־זֶה רָאִיתִי וְנָתַן אֶת־לִבִּי לְכָל־מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם
עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לְרָע לוֹ:

All this have I seen, even applied my heart thereto, whatever the work that is done under the sun; what time one man had power over another to his hurt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

קהלת ח, ט.

26

לא גלו ישראל

Там Алтер Ребе пояснює: якби Храм стояв, іскри самі поглинулися б святістю, як свічка перед великим смолоскипом; у вигнанні ж Ізраїль має вирушати й підносити йх. Саме тому Мудреці кажуть, що вигнання було задля того, щоб до Ізраїлю приєдналися навершені.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל ו, א.

27

לא גלו ישראל אלא להוסיף עליהם

Гемара каже, що Ізраїль був вигнаний лише для того, щоб до нього приєдналися прозеліти; маамар розуміє це як очищення іскор святості серед народів.

Pesachim 87b:3 ח:ג:פסחים

”וַתֵּהָרַח וְתִלְדַּל לוֹ בֶן וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי קְרָא שְׁמוֹ יִרְעָאֵל כִּי עוֹד מַעֲט
וּפְקָדְתִּי אֶת דְּמֵי יִרְעָאֵל עַל בֵּית יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּי מִמֶּלְכוּת בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְתֵהָרַח עוֹד וְתִלְדַּל בֶּת וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רַחֲמָה כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד
אַרְחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׂא אִשָּׁא לָהֶם וְתֵהָרַח וְתִלְדַּל בֶּן וַיֹּאמֶר (ה')
אֱלֹהֵי קְרָא שְׁמוֹ לֹא עָמִי כִּי אֲתָם לֹא עָמִי וְאֲנִכִּי לֹא אֶהְיֶה לָכֶם”,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

28

בלע המות

Пророцтво про те, що Б-г навіки поглине смерть, — остаточний результат очищення, здійсненого через вигнання.

Isaiah 25:8 ח:ח:ישעיהו

בִּלְע הַמּוֹת לְנֶצַח וּמָחָ אֲדִינִי ה' דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחָרַפַּת עַמּוֹ יִסֹּר
מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר:

He will swallow up death for ever; And the L-rd GOD will wipe away tears from off all faces; And the reproach of His people will He take away from off all the earth; For the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעיי כה, ח.

אבזאц 4

29

ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ

Обітниця Захарії про те, що Б-г усуне з землі дух нечи-

стоти, — завершення процесу очищення.

Zechariah 13:2 ג:ב:זכריה

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה' צָבָאוֹת אֲכַרִּית אֶת־שְׁמוֹת הָעִצְצִים מִן־הָאָרֶץ
וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעִבִיר מִן־הָאָרֶץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

זכריי יג, ב.

30

ונגלה כבוד ה'

Обітниця Йешаягу про те, що слава Б-га відкриється і вся плоть побачить йй.

Isaiah 40:5 ח:ה:ישעיהו

וְנִגְלָה כְבוֹד ה' וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

And the glory of the L-RD shall be revealed, and all flesh shall see it together; for the mouth of the L-RD hath spoken it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעיי מ, ה.

31

כי עין בעין יראו

Пророцтво про те, що в майбутньому повернення Б-га до Ціона буде видно «око в око».

Isaiah 52:8 ח:ח:ישעיהו

קוֹל צְפִיָּה נִשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יִרְגְּנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בָשׁוּב ה' צִיּוֹן:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישעיי נב, ח.

32

נכסף נכספת

Лаван каже Яакову: «Ти дуже тужив за домом свого батька»; Альтер Ребе виводить слово «кесеф» (срібло) з цього слова, що означає тугу.

Genesis 31:30 ל:א:בראשית

וְעַתָּה הִלֵּךְ הַלֵּכֶת כִּי־נִכְסַף נִכְסַפְתָּ לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִּנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹקָי:

And now that thou art surely gone, because thou sore longest after thy father's house, wherefore hast thou stolen my gods?'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית לא, ל.

33

דהיינו בחיי אהבה

Там Альтер Ребе пояснює заповідь любити Б-га всім серцем і душею через роздуми про те, що жодна думка не осягає Його, доки розум, мовлення й учинки не ви-

являють самоусунення перед Ним, — як любов самовіддачі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן פו, ד. מד, ג. באוה"ת וישב רנג, ב מציין: וכמ"ש נכספה וגם כלתה נפשי.

АБЗАЦ 5

34

וזהב מצפון יאתה

Йов каже, що золото походить із півночі; Альтер Ребе тлумачить північ як ліву сторону, сторону трепету.

איוב ל"ז: כ"ב Job 37:22

מִצְפּוֹן וְזָהָב עַל־אֲלוֹהַּ נוֹרָא הוּד:

Out of the north cometh golden splendour, About G-d is terrible majesty.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לו, כב.

35

שהוא בחי שמאל שהוא בחי יראה

Ор га-Тора підтверджує зв'язок золота з трепетом на підставі тлумачення Зогару, де сказано, що «золото» означає Рош га-Шана, день суду, а Рош га-Шана є рівнем трепету.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת וישב שם: וכמ"ש בוח"ב פי תרומה דקל"ה א' וזהב דא ר"ה יומא דדינא ור"ה הוא בחי יראה.

АБЗАЦ 6

36

טוב לי תורת פיך

Псалмоспівець каже, що Тора з уст Б-га краща для нього за тисячі шматків золота й срібла; Альтер Ребе прочитує слово *alfei* у значенні «обізнаний у»: золото й срібло (любов і трепет), до яких душа звикла до свого сходження.

תהילים קי"ט: ע"ב Psalms 119:72

טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וְכֶסֶף:

The law of Thy mouth is better unto me Than thousands of gold and silver.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קיט, עב. בלקו"ת בלק סז, ד ומוסיף כ"ק הצ"צ "וממ"ש כאן [בלקו"ת] יובן יותר מש"ש [בתו"א]. אוה"ת חקת ע' תתכט. מכאן ואילך ראה סה"מ עטרי"ת ע' שע. סה"מ תרצ"ז ע' 190 ואילך.

37

אלפי לשון לימוד

«Ор а-Тора» підтверджує тлумачення альфей як навчання, спираючись на вірш: «Я навчу тебе (аалефха) мудрості».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת וישב רנג, ב: כמו אאלפך חכמה.

38

שהיתה הנשמה למודה בהם בתחלה

Там душі до свого спуску названо «дочками Єрусалима»: вони й далі були включені у своє джерело

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען

й перебували в стані самоусунення (бітуль) перед Нескінченим світлом (Ор Ейн Соф) — саме в такому стані душа звична до агава ве-ййра.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקו"ת שה"ש ו, ג.

АБЗАЦ 7

39

יפה שעה אחת

Мареј мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ד, יז.

40

יפה שעה אחת בתשובה

Мишна каже, що одна година повернення (тшува) й добрих справ у цьому світі краща за все життя у Світі Прийдешньому; Альтер Ребе використовує це, щоб показати перевагу, яку душа здобуває завдяки своєму сходженню.

משנה אבות ד: י"ז Pirkei Avot 4:17

הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

41

שיש לה גרעון באהבה ויראה טבעית שבחיצונית הלב

Ор га-Тора пояснює, що втрата полягає у зменшенні осягнення душі, а здобуток у внутрішньому вимірі серця приходить через роздуми про те, що жодна думка не осягає Б-га; також там пояснюється вислів: «Тора Твоїх уст краща для мене».

ПРИМІТКА КЕНОТ

נתבאר בארוכה באוה"ת בראשית כרך ב רנד, ב ד"מ"ש שיש לה גרעון. . הלב היינו מצד שנתמעט השגתה כ"י ויש לה יתרון בפנימ"י הלב ע"י אם ישים אליו לבו דלמחת"כ ע"ש בארוכה שמבאר מהו טוב לי תורת פיך.

42

שאע"פ . בבחי רעותא דלביא

Примітка відсилає до обговорення в Ор га-Тора цього співвідношення втрати й надбання.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה אוה"ת פי וישב רסה, ב.

43

בבחי רעותא דלביא

Ор га-Тора посилається на це тут і в інших місцях, називаючи прагнення серця «метою сходження в цей світ», адже Б-га, Якого не може осягнути жодна думка, можна осягнути лише завдяки йому.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בענין רעותא דלביא ראה באוה"ת ואתחנן כרך ו ע' ב'רסט שמציין לכאן ולכמה מקומות בדא"ח: "בד"ה וישב יעקב בענין רעותא דלביא שהיא תכלית

АБЗАЦ 10

53

ממעמקים קראתיך

В одній із пісень сходження псалмспівець волає до Імені Б-га (Гавая) «з глибин» страждання; Альтер Ребе читає ці глибини як глибину серця, звідки постає бажання серця.

Psalms 130:1 א'ל תהילים ק"ל

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'

A Song of Ascents. Out of the depths have I called Thee, O L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהלים קל, א.

54

אם ישים אליו לבו

Eliyu каже Ййову: якби Він спрямував Своє серце до людини, то зібрав би її дух і подих до Себе, і всяка плоть загинула б. Альтер Ребе тлумачить ці слова про людину: якщо вона спрямовує своє серце до Б-га, понад усяку думку, її душа прагне зібратися до Нього — таке прагнення описано в наступних рядках.

Job 34:14 י"ד איוב ל"ד

אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

איוב לד, יד.

55

אל חיק אביה

Опис у Танія того, як душа знемагає від туги, роздумуючи про велич Б-га; тут описано той самий рух душі.

Танיא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 50:6: Tanya, Likkutei Amarim 50:6 ... "ואם רץ לבך - שוב לאחדי", פירוש "ואם רץ לבך" - היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני, כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד כלות הנפש ממש, להשתפך אל חיק אביה חיי החיים ברוך הוא, ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו יתברך - אזי, זאת ישיב אל לבו: מאמר רבותינו זכרונם לברכה, כי "על כרחך אתה חיי בגוף הזה להחיותו, כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך הוא למטה, על ידי תורת חיים, ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תניא פ"ג. לקמן סז, א. וש"נ.

56

לצאת . . ולהשתפך אל חיק אביה

У Танія описано любов, немов полум'я вогню, що виникає з роздумів про те, що перед Б-гом усе — ніщо, і здійснюється, наче полум'я, яке прагне залишити свій гніт, аж доки душа не знемагає від туги.

Танיא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 50:6: Tanya, Likkutei Amarim 50:6 ... "ואם רץ לבך - שוב לאחדי", פירוש "ואם רץ לבך" - היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני, כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען

מאד עד כלות הנפש ממש, להשתפך אל חיק אביה חיי החיים ברוך הוא, ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו יתברך - אזי, זאת ישיב אל לבו: מאמר רבותינו זכרונם לברכה, כי "על כרחך אתה חיי בגוף הזה להחיותו, כדי להמשיך חיים עליונים מחיי החיים ברוך הוא למטה, על ידי תורת חיים, ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה תניא פ"ג. לקמן לה, ב.

57

בחי רעו"ד נמשך מהתבוננות זו עצמה

В Ор га-Тора пояснюється, що в цьому світі душа досягає прагнення серця — волі, що вища за інтелект, — саме завдяки міцвот, які є волею Б-га.

ПРИМІТКА КЕНОТ

"הטעם שדווקא בעוה"ז תגיע לבחי רעו"ד שהו"ע הרצון שלמעלה מהשכל, נתבאר בד"ה מי מנה [לקו"ת בלק סז, ד] שהוא ע"י המצות שהם רצה"ע" — אוה"ת וישב (כרך ה) תתצ, ב ע"ש.

АБЗАЦ 11

58

והנה בזמן שהיה בהמ"ק קיים

У цьому місці цей уривок наведено дослівно, а «землю бажання» пояснено як насолоду й внутрішню волю — прагнення душі цілком згоріти в Б-зі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

קטע מכאן מובא בלקו"ת נשא כד, ב. ע"ש.

59

דלבא — מגילוי

В Ор га-Тора замість «з одкровення» читається «i одкровення».

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת יתרו שם: וגילוי.

60

בהיכל קדשי קדשים

В Ор га-Тора пояснюється значення Святая Святых на основі глав 51-52 Танія: воно подібне до життєвої сили душі, що виявляється в мозку й звідти поширюється на всі органи; також там сказано, що рівень «Святая Святых» вищий навіть за світло, що охоплює всі світи (совев коль альмін).

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת יתרו שם: "וענין היכל קה"ק מבואר בתניא פרק נ"א ונ"ב שהוא עד"מ התגלות החיות מהנשמה במוחין שבראש ששם גילוי כללות החיות וממנו נמשך לכל הרמ"ח אברים כו', ועמ"ש ע"פ שבת שבתון בפ"י קדש הקדשים שהוא ענין מה שלמעלה גם מסוכ"ע כו"י ע"ש בארוכה עפ"י כהאריז"ל.

61

כמ"ש בתניא

У Танія одкровення Б-жественної присутності (Shekhini) у Святая Святых пояснюється на прикладі життєвої сили душі, що виявляється в мозку, звідки поширюється на все тіло.

ПРИМІТКА КЕНОТ

פרק נב. בכרך 1118 ובכרך 633: בלק"א. בלקו"ת נשא כד, ב מעתיק הלשון מכאן "בסש"ב". "היינו כמ"ש בתניא בענין גילוי השכינה המשל מהתלבשות כללות חיות הנפש במוח", וכך הוא עתה בחי התלמוד

כמארז"ל משהר"ב בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה. והיכל ק"ק הוא כחב"ד דבריה"א — אוה"ת בראשית כרך ב ע' רנו סע"א ע"ש בארוכה איך זה שייך לארץ חפץ.

62 כי תהיו לי ארץ חפץ

מלאחיא קאזע, שו נארודי נאזווען ישראל שטאליב: «בו ви будете землею бажання»; Алтер Ребе розуміє це так: Израїль стане місцем насолоди Б-га, підпорядкувавши свою волю Його волі.

מלאכי ג:12

ואשרו אתכם כל־הגוים כי־תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a delightful land, Saith the L-RD of hosts.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

מלאכי ג, יב.

63 ובקשתם משם את ה' אלקיך

Моше пророкує, що з вигнання Израїль шукатиме Ім'я Б-га (Гавая), свого Б-га, і знайде Його; Алтер Ребе наголошує на словах «звідти» — із самої глибини вигнання.

דברים ד:29

ובקשתם משם את־ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל־לִבְכָּךְ ובכל־נַפְשְׁךָ:

But from thence ye will seek the L-RD thy G-d; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים ד, כט. ראה לקמן פ, ב. אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרג. אוה"ת פ' חקת ע' תשצח מציין לכאן.

64 ואתה מחי את כולם

У молитві левітів сказано, що Б-г дає життя всьому сущому; це лежить в основі твердження, що навіть те, що суперечить Його волі, живе завдяки Його волі.

נחמיה ט:6

אתה־הוא ה' לְבַדְךָ אַתָּה עֹשֵׂת אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם וְכָל־צָבָאם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּל־וְצָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

נחמ"ט, ו.

65 כמה ארך אפים לפניו

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

אבות ה, ב.

66 כמה ארך אפים לפניו

Мишна нараховує десять поколінь від Адама до Ноаха, щоб показати, наскільки терплячий Б-г; Алтер Ребе робить терпіння каналом, через який життєва сила доходить до тих, хто протидіє Його волі.

משנה אבות ה:2

עשרה דורות מאדם ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כלם:

[There were] ten generations from Adam to Noah, in order to make known what long-suffering is His; for all those generations kept on provoking Him, until He brought upon them the waters of the flood. [There were] ten generations from Noah to Abraham, in order to make known what long-suffering is His; for all those generations kept on provoking Him, until Abraham, came and received the reward of all of them.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

67 בזמן שהי' בהמ"ק . . רעותא דלבא

Цемах-Цедек додає, що бажання серця — це воля, що перебуває понад інтелектом, як пояснено в маамарі Mi Manah Afar Yaakov.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת פ' ראה ע' תשצט מוסיף ע"ז כ"ק אדמו"ר הצ"צ: פ"י רעו"ד בד"ה מי מנה עפר יעקב שהוא הרצון שלמעלה מהשכל" עכ"ל. ראה באוה"ת בראשית כרך ה תתצט, ב. יתרו ע' תתקג.

אבצאצ 12

68 אם לעוברי רצונו כך

Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).

ПРИМІТКА КЕНОТ

סוף מכות.

69 אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה

Наприкінці трактату Makkos рабі Аківа міркує: якщо Б-г настільки добрий до тих, хто переступає Його волю, то наскільки ж більше — до тих, хто її виконує; Альтер Ребе застосовує це міркування до вищої волі.

מכות כ"ד ב:א-ב:2

באש, ולא נבכה? אמר להן: לכה אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כה, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, פיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, פיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: מקום שקתוב בו "והיה הקרב יומת", ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה?!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

70

כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך

Завершення обіцянки Моше: ви знайдете Б-га, коли шукатимете Його всім серцем і всією душею; Альтер Ребе розуміє це як цілковите обернення серця.

Deuteronomy 4:29 דברים ד: כ"ט

ובקשתם משם את־ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו בכל־לִבְּךָ ובכל־נפשֶׁךָ:

But from thence ye will seek the L-RD thy G-d; and thou shalt find Him, if thou search after Him with all thy heart and with all thy soul.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

דברים ד, כט.

АБЗАЦ 14

71

והם הוא אבי כנען

У вірші Хама названо батьком Ханаана; на другому «Хам» стоїть закеф гадоль [знак кантиляції]. Альтер Ребе читає «Хам» як «хам» — жар: жар палкої любові породжує святого торговця.

Genesis 9:18 בראשית ט: י"ח

ויהיו בני־נח היצאים מן־התבה שם נחם ונפת וחסם הוא אבי כנען:

And the sons of Noah, that went forth from the ark, were Shem, and Ham, and Japheth; and Ham is the father of Canaan.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ט, יח.

72

בוקף גדול

Там «закеф гадоль» пояснюється як Малхут, що підноситься вгору й стає Кетером, подібно до слова ані — «я», літери якого утворюють аін — «ніщо».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לעיל יג, ב בענין זקף גדול, "דהיינו כשהיא מתעלית למעלה". קטע מכאן מובא באוה"ת פי ואתחנן ע' קסט ע"ש.

73

טעמה כי טוב סחרה

Про добротечесну жінку Шломо каже, що вона відчуває (буквально — «смакує»), що її товар добрий; Альтер Ребе застосовує це до прибуткової торгівлі душі.

Proverbs 31:18 משלי ל"א: י"ח

טעמה כִּי־טוב סַחֲרָה לֹא־יִכָּבֵד בַּלַּיְלָה לָרָה:

She perceiveth that her merchandise is good; Her lamp goeth not out by night.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ל"א, יח.

АБЗАЦ 15

74

קרוב ה' לכל קוראיו

Давид каже, що Ім'я Б-га (Гавая) близьке до всіх, хто кличе Його правдиво; Альтер Ребе розуміє слова

«правдиво» як звернення з істинної глибини серця.

Psalms 145:18 תהילים קמ"ה: י"ח

קרוב ה' לְכָל־קֹרְאָיו לְכָל־אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת:

The L-RD is nigh unto all them that call upon Him, To all that call upon Him in truth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

תהילים קמה, יח.

75

דגנבא אפום מחתרתא

Гемара (у прочитанні «Ейн Яаков») каже, що злодій біля входу до свого тунелю кличе Б-га, показуючи віру, яка не сягає серця.

Berakhot 63a ברכות ס"ג א

ПРИМІТКА КЕНОТ

ברכות סג, א (ע"פ גירסת עין יעקב).

76

שפת אמת תכון לעד

Губа правди перебуває навіки; тут звернення з глибини серця має тривалий вплив.

Proverbs 12:19 משלי י"ב: י"ט

שִׁפְת־אֱמֶת תִּכּוֹן לְעַד וְעַד־אֲרִיזָה לְשׁוֹן שָׁקֶר:

The lip of truth shall be established for ever; But a lying tongue is but for a moment.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי יב, יט.

77

וכל תמוט עולם ועד

Псалмоспівець каже, що Б-г поставив землю на її основах, щоб вона не захиталася повіки-віків; Альтер Ребе запозичує ці слова для звернення з глибини серця, яке ніколи не захитається.

Psalms 104:5 תהילים ק"ד: ה'

קִסְד־אָרֶץ עַל־מְכוּנֶיהָ בְּלִית־מוֹט עוֹלָם וָעַד:

Who didst establish the earth upon its foundations, that it should not be moved for ever and ever;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 16

78

הקל קול יעקב

Іцхак каже, що голос — це голос Яакова; Зоар тлумачить два написання слова «коль» як нечутний і чутний голос.

Genesis 27:22 בראשית כ"ז: כ"ב

וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיְמַשְׁחוּ וַיֹּאמֶר הֶקֶל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדִים יָדָי:

עשו:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית כז, כב.

79 כמ"ש בזהר הקדוש

Or ga-Tora perelichue mis'ca v the Zogar, de obgovoryuot'sya dva napisannya slova kolye.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת וישב כרך ה תתצד, ב מציינ עיין ח"א ד"ן ע"ב ל"ב א' ויצא קנ"א סע"א וישלח קע"א ע"א . ויגש רי, א. תורת שמואל מצה זו תר"מ סע"י כ ואילך.

80 הקדוש

У рукописі 633 немає слова «святий».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בבזך 633 ליתא ת"י זה.

81 יעקב הוא י' עקב

Там Альтер Ребе пояснює, що завдяки благословенням, які Яаков узяв «обманом», світло з того, що вище за ланцюг послідовного розгортання світів згори вниз (ішталшелут), спустилося навіть у матеріальний світ дії (Asia): до Тори, втіленої в матеріальних законах і розповідях, і до міцвот, що виконуються за допомогою матеріальних речей. Це йуд, що спускається до п'яти.

ПРИМІТКА КЕНОТ

נסמן לעיל כא, א.

82 בי"ד נברא עוה"ב

Гемара каже, що цей світ був створений за допомогою літери гей, а Майбутній світ — літери йуд.

Menachot 29b:13-14 י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא בי"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

ПРИМІТКА КЕНОТ

מנחות כט, ב.

83 ויעקב הוא מבריה מן הקצה אל הקצה

Зоар порівнює Яакова з центральним брусом Мішкану (переносного Святилища), який простягався від одного кінця до іншого.

Zohar III, 186a קפו, זח"ג

Zohar II, 175b קעה, זח"ב

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ג קפו, א. ראה זח"ב קעה, ב.

84 עקב ורגל . . ראש ורגל

У рукописі 633 відсутній уривок від слів «п'яти й ноги» до слів «голови й ноги».

ПРИМІТКА КЕНОТ

הקטע עד שו"ה בחינת — ראש ורגל ליתא בבזך 633.

85 ועמדו רגליו ביום ההוא

Пророк говорить про стопи Б-га, що стоятимуть на

Оливній горі, — «стопи» як угорі, так і внизу.

Zechariah 14:4 י"ד:ד זכריה

ועמדו רגליו ביום ההוא על-ההר הזיתים אשר על-פני ירושלים מקדם ונגבע הר הזיתים מחציו מזרחה ונמה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו-נגבה:

And His feet shall stand in that day upon the mount of Olives, Which is before Jerusalem on the east, And the mount of Olives shall cleft in the midst thereof Toward the east and toward the west, So that there shall be a very great valley; And half of the mountain shall remove toward the north, And half of it toward the south.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

זכרי' יד, ד.

86 והארץ הדום רגלי

Б-г називає землю Своїм підніжжям — найнижчим «рівнем» Його присутності.

Isaiah 66:1 ס"ו:א' ישעיהו

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אייזה בית אשר תבנולי ואייזה מקום מנוחתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י סו, א.

87 ומקום רגלי אכבד

Б-г каже, що прославить місце Своїх стоп — Храм, «стопу» Б-жественної присутності.

Isaiah 60:13 י"ג:ס' ישעיהו

כבוד הלכנוז אליה יבוא ברוש תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד:

The glory of Lebanon shall come unto thee, The cypress, the plane-tree and the larch together; To beautify the place of My sanctuary, And I will make the place of My feet glorious.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י ס, יג.

88 הנה בחי יעקב . . בכל עולם ועולם לפי ערכו

У примітці зазначено, що уривок звідси цитується в Or ga-Tora.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת פ' כי תצא ע' תתעו מביא קטע מכאן.

89 ויעקב . . בכל עולם ועולם לפי ערכו

Цемах Цедек припускає, що Яаков належить навіть до рівня вище Ацилуту, а слова «кожен світ» охоплюють також Брія, Єцира й Асія.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת וישב (כרך ה) תתצד, א: ומש"ר בכל עולם ועולם לפי ערכו י"ל דהיינו שבחי יעקב שייך גם למעלה מאצ"י . וגם בפ"י בכל עולם לפי ערכו היינו גם בבי"ע.

АБЗАЦ 18

90

דרוח אמשיר רוח

Зоар навчае, што дух притягвае дух: пробуджэння духу знізу притягвае дух згори.

Zohar II, 162b זח"ב קסב, ב

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ב קסב, ב.

АБЗАЦ 19

91

ואשים דברי בפיו

В-г каже через Йешаягу: «Я вклав Свої слова у твої уста»; тут слова В-га буквально промовляються через людину, яка перебуває в стані самоусунення (бітуль) перед Ним.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

ואשים דברי בפיו ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמיאתה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ישע"י נא, טז. ראה אוה"ת וישב כרך ה תתצו, ב.

92

דבר ה' זו הלכה

Гемара тлумачить пророцтва Амоса про те, што людзі шукатимуть «слово Імені В-га (Гавая)» і не знайдуть його, як таке, што стосується галахи.

Shabbat 138b:11-12 שבת קל"ח ב:יא-י"ב

"דבר ה'" — זו הלכה, "דבר ה'" — זה הקץ, "דבר ה'" — זו נבואה. ומאי "ישוטטו לבקש את דבר ה'" אמרו: עתידה אשה שתטול כפר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מכין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

שבת קלח, ב.

93

בי מלכים ימלוכו

Мудрість, під якою розуміється Тора, каже, що царі царюють завдяки їй.

Proverbs 8:15 משלי ח:ט"ו

בי מלכים ימלוכו ורזנים יחקקו צדק:

By me kings reign, And princes decree justice.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ח, טו.

94

מאן מלכי רבנן

Гемара визначає, що царями є мудреці.

Gittin 62a:14 גיטין ס"ב א:יד

רב הונא ורב חסדא הוו יתבי. תלית וזיל גניבא, אמר להם קד לתבריה: ניקום מקמיה, דבר אוריין הוא. אמר לו: ומקמי פלגא ניקום! אדחקי אתא איהו לגביהו, אמר להו: שלמא עליכו מלכי, שלמא עליכו מלכי! אמרו להם: מנא לה דרבנן איקרו מלכים? אמר להו: דקתיב: "בי מלכים ימלוכו וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"פ גיטין סב, א. ראה אוה"ת ויקרא ע' רנו. סה"מ תרכ"ז ע' רעא. בלקו"ש ח"ט ע' 401 הערה 18. לקו"ש חל"ו ע' 99.

95

ומתניתא מלכתא

Тут Альтер Ребе пояснює, чому Мішну уподібнено до цариці: мудреці вчили, що шістдесят цариць із Shir HaShirim — це шістдесят трактатів.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן מט, ב.

96

דבר המלך הוא השלטון

Коелет каже, што слово царя має владу; тут ідеться про постанову в Топі, винесену вченим.

Ecclesiastes 8:4 קהלת ח:ד

באשר דבר־מֶלֶךְ שְׁלוֹטוֹן וּמִי יֹאמַר־לוֹ מֶה־תַּעֲשֶׂה:

Forasmuch as the king's word hath power; and who may say unto him: 'What doest thou?'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97

כעבד המקיים מצות המלך ועושה דבריו

Примітка зазначає, що цей вислів цитують у Лікутей Сіхот і зіставляють із Танія chapter 23.

ПРИМІТКА КЕНОТ

מובא בלקו"ש חט"ו ע' 315 ומציין שם בהערה 38 "ולהעיר מתניא פכ"ג". וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 401. וראה בד"ה שלום רב תשל"ח בסופו.

АБЗАЦ 20

98

ומגורי . . לשון יראה

The Zohar тлумачить слово «мегурей» у цьому вірші як страх.

Zohar I, 180a זח"א קפ, א

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"א קפ, א.

99

והבי הוא לשון אוצר

Ребе пояснює, що два значення ґрунтуються на «Op Tora» Marґida з Межіріча.

Proverbs 10:5 משלי י:ה

אִגֵּר בְּקִיץ בֶּן מִשְׁכִּיל נִרְדָּם בְּקִצְרֵי בֶן מְבִישׁ:

A wise son gathereth in summer; but a son that doeth shamefully sleepeth in harvest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בדיה שלום רב תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ב ע' ר) שבי פירושים אלו מיוסדים על מ"ש הה"מ באו"ת (יז, ב) שמגורי אביו היא יראת אביו שבשמים, ובהמשך הענין שם (יח, סע"א) מגורי לי אסיפה וכניסה כמו אוגר בקיץ (לי) הכתוב — משלי י, ה).

100 מגורה מלאה פירות
 Марей мекомот Kehot для цих слів (примітку наведено нижче).
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 פסחים ד, רע"ב. וש"נ.

101 מגורה מלאה פירות
 Гмара говорит про зерносховище, повне збіжжя, показуючи, що «мегура» означає сховище.
 Pesachim 4b:1-2 ב'א-ב'א: פסחים ד'
 לאו משום דהוקתו בדוק, דקסבר: הכל חברים הם אצל בדיקת חמץ. דתנא: חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות, אפילו הן בני יומן — הרי הן בחזקת מתוקנים. וממאי? דילמא שאני קא, משום דקאמרי הני. אטו אמירה דהני מידי מששא אית בקה?
 William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

102 יראת ה' היא אוצר
 Єшаягу каже, що страх перед Ім'ям Б-га (Гавая) є (народним) скарбом; Гмара (Брахот 33b) тлумачить це як власний скарб Б-га і тим самим поєднує два значення слова «мегурей».
 Isaiah 33:6 ישיהו ל"ג:ו'
 וְהָיָה אֱמוּנַת עֲתִידָה חֶסֶן יְשׁוּעַת חֶכְמַת וְדַעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצֵרוֹ:
 And the stability of thy times shall be a hoard of salvation—wisdom and knowledge, And the fear of the L-RD which is His treasure.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 ישיהו ל"ג, ו.

АБЗАЦ 21

103 בדברי רז"ל אוצר של יראת שמים
 Гемара каже, що в скарбниці Б-га є лише скарб трепету перед Небесами, наводячи слова: «трепет перед Ім'ям Б-га (Гавая) — Його скарб».
 Berakhot 33b:24 ב'כ"ד:ג ב'כ' ברכות ל"ג
 אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? והאמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גגויו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר "יראת ה' היא אוצרו".
 Is, then, the fear of Heaven a small thing? Lo, R. Hannina has said in the name of R. Simeon b. Johai : The Holy One, blessed be He, has in His treasury nothing but the store of heavenly fear; as it is said, "And the fear of the L-rd which is His treasure" (Is. xxxiii. 6) !
 William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 ברכות לג, ב.

104 ובחי חכמה עילאה נק' אביו
 Ребе зазначає, що в Тора Ор сказано «називається його батьком», а не «називається батьком», натякаючи, що вища Хохма — власний батько Яакова.
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 "י"ל דבלשון התור"א ד"ח"ע נק' אביו" (ולא "נק' אב") — מרומז גם שח"ע נק' "אביו" דיעקב. (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רז בהערה 104).

АБЗАЦ 22

105 ומלך במשפט יעמיד ארץ
 Цар підтримує землю правосуддям — вірш про царювання (Малхут) як опору світу.
 Proverbs 29:4 כ"ט:ד'
 מֶלֶךְ בַּמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְיֶה־סָנָה:
 The king by justice establisheth the land; but he that exacteth gifts overthroweth it.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 משלי כט, ד.

106 והוכן כסא
 Трон, Малхут, утверджується завдяки милості (Хесед).
 Isaiah 16:5 ה'י"ז:ה'
 וְהוּכַן בַּחֶסֶד כִּסֵּא וְיֵשֶׁב עָלָיו כְּאֵמֶת בְּאֶהֱלָ דָוִד שֹׁפֵט וְדֹרֵשׁ מִשְׁפָּט וּמִהָרָה צִדִּיק:
 And a throne is established through mercy, And there sitteth thereon in truth, in the tent of David, One that judgeth, and seeketh justice, and is ready in righteousness.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 ישיהו טז, ה.

107 עולם חסד יבנה
 Світ збудований на милості; це є підставою сказати, що міцвос (заповіді), укорінені в Хесед, підтримують його.
 Psalms 89:3 פ"ט:ג'
 כִּי־אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שְׁמַיִם תָּכֵן אֱמוּנָתְךָ כָּהֶם:
 For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens Thou dost establish Thy faithfulness.
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
 ПРИМІТКА КЕНОТ
 תהלים פט, ג.

108 שהיא שקולה כנגד כל המצות
 Гемара каже, що благодійність дорівнює всім іншим міцвос.

בבא בתרא ט"א:י"ב9a:12 Bava Batra

אמר רב אסי: לעולם אל ימנע אדם עצמו [מלתת] שלישיית השקל בשנה, שנאמר: "והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישיית השקל בשנה לעבדת בית אלקינו". ואמר רב אסי: שקולה צדקה כנגד כל

המצות, שְׁנֵאמַר: "וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת וְגו'" - "מִצְוָה" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלֶּא "מִצְוֹת".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

109 מצות הצדקה . . שהיא שקולה כנגד כל המצות כמ"ש בתנ"א

У Танія пояснюється, що благодійність називається просто «міцвою» і дорівнює всім міцвот, бо, віддаючи свій заробіток, людина підносить до Б-га всю тваринну душу (нефеш габагаміт).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקו"א פרק לו. בבוכ 633 (יב, ב) ובבוכ 1118 נוסף בסיום המאמר: "ובפרט בצדקה שעושים עם אה"ק ממש שהוא שער השמים ומכוונת כנגד ארץ כנען העליונה כמו שאה"כ כעיר שחבורה לה יחדיו וד"ל".

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проєкт; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library.
© likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/vayeishev/1/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок